

**„Minu klass tegutseb
jätkusuutlikult“
SAME WORLD-i keskkonnaalase
jätkusuutlikkuse õpetamise heade tavade
üleeuroopaline võistlus**

Keskkonnaõigluse käsitlemine kogemusõppe ja loova eneseväljenduse kaudu

Õpetaja ja klass

Arlapanos Georgios (bioloog, pedagoogikamagister) ja
gümnaasiumi 1. ja
2. klassi segarühm

E-post

georgiosarlapanos@gmail.com

KOOL

Patrasedeksperimentaalkeskool (Laggoura)

Patras,
2017

1. Teema(d)

Palun valige teema, mis teie tavaga kõige enam haakub.

- Kliimamuutus
- Keskkonnaõiglus
- Keskkonnaränne

2. Tutvustus

Palun andke ülevaade õpetamistavast, tuues ära selle põhiteemad, tegevused, eesmärgid ja meetodika.

Selle praktika **eesmärgiks** on saavutada keskkonnaõigluse kui säästva arengu, teabe ja teadlikkuse suurendamise tähtsa osa kriitiline mõistmine ning seeläbi arendada pädevusi ja oskusi. Viimaseid arendati kogemusõppe, näidete kriitilise analüüsimise ja loova tegevuse kaudu. Keskkonnaõiglusele keskendudes viisime esmalt läbi kogemustegevuse „Üks samm edasi“, mille sihiks oli a) suurendada empaatiat; b) laiendada kriitilise mõtlemise abil maailmapilti; c) hinnata inimväärikust, inimõigusi ja võrdset demokraatlikku osalust. Teiseks **analüüsisime kriitilisest seisukohast näiteid keskkonnavalasest ebaõiglusest**, et aidata õpilastel a) mõista ebaõiglust põhjustavaid mehhanisme ja tegureid ning b) teha ettepanekuid keskkonnaõigluse tagamiseks. Kolmandaks **tegelesime kollektiivselt loova tegevusega**, et a) arendada loova eneseväljenduse ja koostööoskusi ja b) õppida kasutama info- ja kommunikatsioonitehnoloogiat. Täpsemalt lõime lühifilmi tarbimiskultuurist eesmärgiga rõhutada selle mõju keskkonnavalase ebaõigluse tekkimisel ja suurendada inimeste teadlikkust filmi kaudu. Filmi näidati koolis ja sellel oli positiivne mõju. Kavatsame seda esitleda ka suhtlusvõrgustikes ja kohalikes klubides.

3. Õpetamistava kirjeldus

3.1 Õpetaja(d) – õpilased

Palun kirjutage siia osalevate õpetajate nimed ning õpilaste arv.

Arlapanos Georgios (bioloog, pedagoogikamagister)

Õpilasi: 11

3.2 Hariduskontekst

Palun kirjeldage, millises hariduskontekstis õpetamistava rakendatud on.

- Klassis toimuvad ja konkreetset ainevaldkonda käsitlevad tegevused (kestusega mõni õpetamistund)
- Mitut valdkonda hõlmavad õppekavavälised kooliprojektid (kestusega mõni nädal või mõni kuu)
- Muu: pädev huvirühm

3.3 Õppetegevused ja õpitulemused

Palun kirjeldage oma õpetamistavaga seotud õppetegevusi ja õpitulemusi.

Üldteave

A) Üldine eesmärk (kokkuvõttes)

B) Etapid

Esimene: kogemustegevused

Teine: kriitiline juhtumianalüüs

Kolmas: teadlikkuse arendamine ja levitamine

C) Võimalik kestus: vähemalt kolmetunnisest ainetunnist kuni pikaajalise projektini (vt 4. peatükki „Oma õpetamistavale mõeldes...“).

D) Rakendamine: rakendasime stsenaariumit loome- ja pädevusrühma programmis, mille üldiseks teemaks oli teaduslike mõistete ja küsimuste tähistamiseks keha kasutamine (rühma kohta saab täpsemat teavet [siit](#)). Kogemustegevusele pühendasime ühe õppetunni, kriitilisele juhtumianalüüsile kaks tundi ja kõige rohkem aega filmi loomisele.

E) Allikad: veebisaidil <https://goo.gl/CPouuP>

Esimene etapp: kogemustegevus „Üks samm edasi“ keskkonnaõigluse teemal

A) Eesmärgid (kokkuvõttes)

B) Kaalutlused: tegevuse eesmärgiks on arendada empaatiat rollide kaudu ja püüda mõista teiste olukorda. Kõigepealt pannakse lapsed õues ritta ja neile antakse kaart kindla rolli identiteediga, mis on varjatud. Seejärel loetakse järjest ette lauseid. Kui keegi kuuleb „õiget“ lauset, peab ta ühe sammu edasi astuma. Muidu tuleb paigale jääda. Järjest kaugemale liikumine tähistab keskkonnaalast ebaõiglust, mida lapsed õpivad nägema nii „ohvrite“ kui „täideviijate“ vaatenurgast. Lõpuks palub juhendaja õpilastel ringi pöörata ja kaugusi hinnata. Õpilased avaldavad järjest oma rollid („Mina olen...“) ja hakatakse väljendama emotsioone, arvamusi ja mõtteid ning tegema järeldusi. Lõpuks lasevad õpilased paberitel, millele rollid on kirjutatud, maha kukkuda, loobudes nii oma rollidest.

Pilt kogemustegevusest „Samm edasi“

C) Võimalik kestus: vähemalt üks tund, ideaaljuhul kaks tundi

D) Tegevuse tulemused: tegevus kestis tund aega. Kasutasime järgmisi rolle ja lauseid.

Rollid: Sina oled...

1. keskklassi teismeline, kes elab hästi korraldatud turvalises linnas;
2. suurepalgalise ametikohaga naine, kes vastutab tööstuspiirkonnas keskkonna saastamise reguleerimise eest ega tule oma tööga hästi toime;
3. energeetikaminister, kes elab majanduslikult jõuka riigi pealinnas ja kiidab ilma tuumaohutuse piisava õigusliku raamistikuta heaks tuumaelektrijaama ehitamise;
4. rase naine, kes elab linnas, mille lähedal on tuumaelektrijaam, kus aasta eest leidis aset küllaltki suur leke;
5. teismeline tüdruk, kes elab külas, mille ligidal asub ühe linna veega varustamiseks ehitatud suur tamm, mis pärsib tugevalt jõe voolamist;
6. naine, kes elab metsapiirkonnas, kus üks suurettevõtte teeb puidu välismaale eksportimiseks laialdast raiet. Proovid koos teistega seda tegevust piirata, aga puutud seetõttu sageli kokku turvameestega;
7. madala haridus- ja elatustasemega mees. Töötad koos lapsega ajutises koobaltikaevanduses (kust tulevad mobiiltelefonide, sülearvutite jms akude põhimaterjalid), kus on ohtlikud ja halvad töötingimused;
8. vähihaige patsient, kes tarbib vett, mis sisaldab palju kartsinogeenseid kroomiioone ja muid ohtlikke kemikaale.

Paljud rollid on vastastikuse mõju ja **põhjuslike seoste** selgitamise eesmärgil esitatud **paarikaupa**, mõned aga määrati lastele eri vaatenurkade ühendamiseks mitu korda.

Laused: „Astu samm edasi, kui...“

1. saad visata vana ja mittetöötava arvuti ära ning osta uue arvuti;
2. pääsed juurde odavatele tööstus- ja elektroonikatoodetele;
3. saad tarbida nii palju paberit, kui soovid;
4. saad tarbida piiramatul hulgal elektrit;
5. arvad, et vesi, mida jood, on ohutu;
6. arvad, et sinu lastel saab olema hea tervis;
7. saad tagada keskkonnaalaste õigusaktide õige rakendamise;
8. saad tagada kõigi võrdse osalemise kohaliku keskkonnaga seotud otsuste langetamisel;
9. saad oma elupaigas hirmu tundmata öösiti välja minna;
10. saad teha toreid jalutuskäigu looduses.

Teatud kaugusele jõudes väljendasid õpilased oma asukoha suhtes üllatust, rahulolematust, imestust. Õpetaja abiga ja rollide avaldamisega selgitati välja rollide ja tegevuste põhjused ning tagajärjed. Saime kiiresti selgeks, et ebaõiglus areneb nii ajas kui ruumis. Ebaõiglusega

seotud **ressursside puudumisele** ja **ebakindlusele** lisandus ka **osalusdemokraatia puudumine**. Tegime kindlaks puudustkannatavad osapooled, võrdlesime **tegelikke dünaamilisi rolle** (poliitik, vastutav isik, tarbija) ja järjestasime need hierarhiliselt. Lõpuks määratlesime keskkonnaõigluse **tähenduse**, selle olulise osa **säästva arengu tagamisel**, seda mõjutavad **näitajad** ja vajaduse kaitsta **üldisi inimõigusi**.

Lisasime tulemused diagrammi ja õpilased andsid kogemusmängu kohta positiivset tagasisidet suuliselt ning [küsimustiku](#) täitmise kaudu.

Teine etapp: keskkonnavalase ebaõigluse juhtumite kriitiline analüüs

A) Eesmärgid (kokkuvõttes)

B) Kaalutlused: õpilastele tuuakse klassis tegelikust elust pärinevaid näiteid keskkonnavalase ebaõigluse kohta ning nad otsivad põhjusi ja lahendusi rühmades, kasutades töölehte. Iga rühm teeb oma tööst ettekande.

C) Võimalik kestus: mitu tundi (vähemalt 1 tund, ideaaljuhul kaks tundi)

D) Tegevuse tulemused: õpilased uurisid kahe õppetunni jooksul rühmades ja [allikatega töölehte](#) kasutades keskkonnavalase ebaõigluse näiteid (vesi, koobalti kaevandamine, tuumaenergia). Näited kanti teistele ette ja ühise arutelu kaudu jõuti koos järeldustele, mis pandi ka tahvlile kirja. Õpilased said teada, et lisaks **tarbimisharjumustele** põhjustavad **ebaõiglust** ka **tootmisprotsessid**, **majandusmudelid** ja **demokraatia** puudumine. Lisaks toodi välja, et ebaõiglust saab vähendada vaid **teadlike ja kollektiivsete valikute ning tegevuste** abil. Samuti rõhutati **säästvat arengut** toetava **hariduse** ja **inimõiguste kaitse** vajalikkust. Hinde saamiseks täitsid õpilased [küsimustiku](#) – tulemused olid positiivsed.

Kuvatõmmis filmist „Vägikaikavedamine“, kus lindil on tähendus.

Kolmas etapp: Teavet ning teadlikkust propageeriva sõnumi loomine ja levitamine

A) Eesmärgid (kokkuvõttes)

B) Kaalutlused ja võimalused: siin ilmneb stsenaariumi paindlikkus. Õpilased loovad kunstiteose või korraldavad tegevuse, mis mõjutab kooli ja kogukonda laiemalt. **Olenevalt** rühma käsutuses olevast ajast, õpetaja valikutest, õpilasrühma eripäradest ja valikutest on sisu loomiseks mitmeid erinevaid eneseväljendusviise.

C) Tegevuse tulemused: Antud juhul innustas rühma tegevus „Üks samm edasi“. Õpilased soovisid vastastikusel sõltuvusel põhinevat sidet rõhutada materiaalsel ja moraalsel tasemel, et näidata, kuidas saame üksikisikutena võtta arvesse erinevaid mõjusid, õigusi ja väärtusi. Nii loodi lühifilm *Tug-of-war* („Vägikaikavedu“) (<https://vimeo.com/arlapanos/env-justice>), kus näidati inimeste ajalis-ruumilist suhet, sisekaemust, muutust pooldavat ja mittepooldavat seisukohta kirjanduslikult ja kujundlikult (või isegi sürrealistlikult) ning toetati seda raamistikku olulise taustteabega.

Film valmis meeldiva ja tõhusa loomingulise koostöö tulemusena. Mõtete vahetamisel valitses mõistev suhtumine, üksteist kuulati aktiivselt ning otsuseid võeti vastu ühiselt. Õpetajal oli omavahelisel mõtete vahetamisel juhendaja ning teadmiste ja kogemuste jagaja roll. Täidetud küsimustikust ilmnes, et õpilased hindasid projekti positiivselt.

Saavutati ka sõnumi **levitamise** eesmärk, millel oli **positiivne mõju**:

- A) Filmi näitamine koolis, postitamine kooli blogisse [kooli ajaveebi](#), , näitamine klassides, arutelud (mai 2017)
- B) Filmi levitamine suhtlusvõrgustikes, positiivne tagasiside ja arutelu (mai 2017 –)
- C) Filmi esitlemine ja arutelu korraldamine linna keskkonnaklubis (juuni 2017)
- D) Osalemine eelseisvatel õpilasfestivalidel (nt Olümpia rahvusvaheline laste ja noorte filmifestival) (detsember 2017)

4. Oma õpetamistavale mõeldes...

Palun mõelge veidi oma õpetamistavale, õpetamise protsessile ja tulemustele. Oleks hea, kui teie ülevaade annaks vastuse mõningatele olulistele küsimustele, näiteks

- Miks on tegemist hea tavaga?
- Milliseid õpilaste pädevusi ja oskusi tava teie arvates arendada aitas ja kuidas?
- Kuidas on tava seotud käsitletud teemade kohaliku ja globaalse tasandi aspektidega?
- Millised on õpetamistava innovatiivsed omadused?
- Millised olid õpetajate/õpilaste motivatsioon ja algsed põhjused tava rakendamiseks?
- Millised olid tava olulised versta-postid, tugevused ja nõrkused?
- Kas teil on soovitusi teistele õpetajatele, kes on huvitatud teie õpetamistava kohandamisest ja rakendamisest?

Palun kirjeldage ka õpetamistava mõju õpilastele, koolile ja/või kogukonnale.

Tava rakendamise kavandamisele ja headele tulemustele aitasid oluliselt kaasa õpilaste ja õpetajate ühine huvi keskkonna, inimõiguste ning kunsti vastu.

Meie arvates iseloomustavad õpetamistavaga seotud õppetegevust ja kavandamist järgmised kvalitatiivsed elemendid:

A) kogemusõpe välitingimustes;

B) tegelike olukordade ühine analüüsimine;

C) soov suurendada avalikkuse teadlikkust ühise loovtööna valminud toodete abil.

Tagasiside põhjal saame väita, et **õpieesmärgid on saavutatud**. Kogemustegevuse kaudu seoti **üksikisik rühmaga** ning juhtumiuuringu käigus **kohalik tasand ülemaailmsega**. Ent teema **terviklik ja põhjalik käsitlemine** on keerukas, eriti siis, kui seda tuleb teha **vähese ajaga**. Seda võib nimetada ka kava **nõrkuseks**. Kuigi eelistaksime analüüsi koostada laiemapõhjalistele tegevustele tuginedes nagu seda koolis tehakse (nt keskkonna- ja tervishoiualane haridus, teadus- ja arendustöö jne), **saab tava siiski rakendada ka varem tingimusel**, et õpetaja õppetegevust vastavalt kohandab (nt valib analüüsitava allikad ja määrab õpilaste töö korra näidete uurimiseks). Seega saaks kogemustegevusi ja näidete kriitilist analüüsimist läbi viia ka igapäevaõppe raames ökoloogia ja inimõiguste teemalistel kursustel (nt loodusvarade majandamine, bioloogia ning kesk- ja põhikooli vastavad poliitõppekursused). Kolmanda etapi areng oleneb küll õpetaja ja õpilaste võimalustest ja valikutest, kuid jääb sisuliselt samaks ja säilitab oma tugevad küljed. Seetõttu usume, et **õpetamistava suhteline paindlikkus** etendab kavandamisel positiivset osa.

Kolm etappi täiendavad üksteist, kuna nende põhjal luuakse järgmine **kogemusahel**: empaatiast areneb ärksus, sellest teadmishimu ja analüüsivõime ning sellele järgneb mobiliseerimine ja tegutsemine. Kognitiivne osa ühendati keerukate elamustega (kogemusõpe, väliõpe, loominguline eneseväljendus, koostöö) ning tänu **sellisele mitmekülgsele lähenemisele** peame oma **õpetamistava uuenduslikuks**.

Samuti saab meie tegevust oluliseks nimetada **levikult ja mõjult** (vt ptk 3.3), kuna lisaks koolile esitlesime seda suurel määral ka suhtlusvõrgustikes, festivalidel ja ühes kohalikus klubis, tõstatades teema kohta küsimusi ning tekitades ka kunstiteemalisi arutlusi.